

Megliers meds didactics e dapli stgomi da classas

La Magistraglia grischuna pretenda dapli meds finansials per la promoziun dal rumantsch e dal talian en scola

DA MARTIN CABALZAR

■ **Per incumbensa da la confederaziun ha il center per democrazia ad Aarau evaluà las mesiras per il mantegniment e la promoziun da la lingua e cultura rumantscha e taliana en il Grischun. Il rapport serva a la confederaziun sco basa per l'elavuraziun dal nov messadi da cultura 2021–2024.** Tranter auter ha questa evaluaziun constatà ch'il rumantsch saja a mesa vista periclità en sia existenza. Schizunt en ils territoris tradiziunals vegnia la lingua rumantscha chatschada adina dapli a chantun dal tudestg e saja uschia periclitada en sia existenza. E quai tant sco lingua uffiziala, da lavur e dal mintgadi. Gist il chantun Grischun che portia la responsabladad principala per il mantegniment da la lingua rumantscha e taliana na saja memia pauc conscient da sia responsabladad, resume-schan ils experts en lur parairi.

Mancanzas sin il sector da furmaziun

Tenor il rapport han pliras personas interrogadas criticatà ch'ils meds d'instrucziun en lingua rumantscha e taliana na sajan betg qualitativamain equivalents als tudestgs e ch'els cumparian savens cun retard. A las scolas medias vegnia l'instrucziun da rumantsch e talian savens scursanida u schizunt stritgada cun l'argument dals custs e da la mancanza da scolastas e scolasts. La chadaina da furmaziun linguistica saja interrutta u almain flailentada en divers lieus. Il privel che cunzunt las enconuschientschas dal rumantsch tschessian ad in tschessar saja manifest sch'adina pli paucs magisters u magistras vegnian preparads per l'instrucziun rumantscha. Era la qualificaziun linguistica dals giuvens magisters vegn criticada.

L'edizun da meds didactics en tschintg idioms ed en rumantsch grischun engrevgiescha anc supplementarmain la situaziun precara da las scolas rumantschas.

FOTO M. CABALZAR

Recumandaziun dals experts

Tenor il parairi dals experts saja ina concentraziun dals meds finansials sin il sector da scolaziun e furmaziun ina necessitad absoluta damai ch'il rumantsch sa chattia en ina situaziun precara. Per il mantegniment da la lingua saja la scola ina pitga centrala, accentueschan ils experts. En il center da las stentas da promover il rumantsch sin il sector da la furmaziun saja da garantir ina purschida nuninterrutta dal rumantsch e quai da la

scolina fin a l'universitad. Per pudair tegnair quint da la mobilitad progressonta da la societad stoppia il model da las scolinas e scolas primaras bilinguas – sco ellas vegnan pratitgadas actualmain cun success a Cuira, Domat e Trin – s'extender sin ulteriuras vischnancas da maiortad tudestga.

Ils experts punctueschan dentant era che talas mesiras stoppian era vegnir priadas en mira ordaifer il territori da derasaziun tradiziunal. Era qua haja la promoziun da purschidas da scolaziun priori-

tad. Quai cunzunt cun l'introducziun da scolas bilinguas (rumantsch/tudestg).

Magistraglia grischuna dat en la medema crena

Sa fundond sin quest rapport pretenda era la Magistraglia grischuna «dapli meds d'instrucziun» en lingua rumantscha e taliana. Il rapport haja erui ina gronda mancanza sin quest sector e quai malgrà che las stipulaziuns legalas pretendian in tractament egal da tut las trais linguas uffizialas, punctuescha *Sandra Locher*

Benguerel da la Magistraglia grischuna. Quai muntia la finala che magistras e magisters da l'intschess rumantsch e talian stoppian lavurar considerablmain dapli per garantir in'instrucziun attractiva. Savens stoppian els translatar ed adattar sezs meds didactics da lingua tudestga. Per cumadaivladad vegnia uschia magari era duvrà gist ils meds tudestgs sin donn e cust da l'instrucziun rumantscha prescitta. La Magistraglia grischuna pretenda perquai che la regenza examineschia fitg bain il rapport menziunà, cunzunt er or da l'optica da la translaziun dals novs meds didactics ch'èn necessaris gist en vista a l'introducziun dal Plan d'instrucziun 21.

Promover il barat da scolars

La fin da matg ha il cussegl federal avert la procedura da consultaziun per il messadi davart la promoziun da cultura per ils onns 2021–2024. En quest messadi vegn tranter auter pretendi da promover pli fitg il barat da classas e scolars tranter las differentas regions linguisticas. Cun quest stgomi possian ils giuvenils megliar lur enconuschientschas linguisticas, dentant era lur cumpetenzas socialas ed integrativas.

En la procedura da consultaziun currenta vegn fatg allusiun a l'evaluaziun dal center per democrazia ad Aarau ed il messadi deducescha da quel era recumandaziuns per mesiras concretas per la promoziun da la lingua rumantscha e taliana. Quellas concernan cunzunt er il sector da furmaziun. La Magistraglia grischuna appellescha perquai a la regenza da s'exprimer en sia posiziun en il rom da la consultaziun a favur da las mesiras proponidas. Quai saja la finala en interess da l'entir chantun, punctuescha la Magistraglia grischuna concludend en sia comunicaziun da pressa.